

LIBERTATEA DE EXPRIMARE ȘI LIBERTATEA RELIGIOASĂ ÎN EPOCA TIMPURIE A FIERULUI. STUDIU DE CAZ

Dr. Dan Romulus ȘERBAN, PhD

*Spitalul Clinic de Urgență Floreasca;
Doctorand în teologie, Școala doctorală Ecumene,
Universitatea "Babeș-Bolyai", Cluj-Napoca
danserbanro@yahoo.com*

ABSTRACT: Freedom of Speech and Religious Freedom in the Early Iron Age - Joseph case study.

The area of the fertile crescent in the middle period of the Iron Age is insufficiently reflected by the classical historical sources. In this situation, the Bible can be considered a serious historical source both by its singularity and by the richness of the data provided, which depict social life in the Middle East area. Starting from the analysis of events narrated in this written document, the respect of freedom of expression and freedom of conscience is pursued at the level of the family of the patriarch Jacob as well as during the New Kingdom of ancient Egypt, studying/analyzing the life of Joseph.

Keywords: *Bible, freedom of expression, freedom of conscience. Joseph, Egypt.*

Credibilitatea surselor biblice

Secolul trecut marchează declanșarea unei controverse care se întinde pe o perioadă lungă de timp. În 2002 încă se regăseau în presa vremii poziții critice față de susținerile arheologului, filologului și profesorului american William Foxwell Albright, Directorul Societății americane de cercetări orientale din Ierusalim la începutul secolului trecut, cu un rol important în autentificarea manuscriselor de la Marea Moartă¹. Acesta a concluzionat, în perioada în care a influențat arheologia mondială, că relatările biblice

1 https://en.wikipedia.org/wiki/William_F._Albright consultat în 30.09.2023

ale istoriei israelite au fost, contrar criticii biblice germane dominante ale vremii, în mare măsură exacte.

În anii de la moartea sa, metodele și concluziile lui Albright au fost din ce în ce mai mult puse sub semnul întrebării. Au existat două direcții în care s-a dezvoltat aceasta atitudine.

Un prim grup de savanți a continuat gândirea lui Albright acceptând-o parțial. El este reprezentat de "grupul minimaliștilor" T. L. Thompson, John Van Seters, Niels Peter Lemche și Philip R. Davies care acceptă că istoria Israelului, așa cum este prezentat în Biblie, este în general susținută de arheologie.

Celălalt grup contestă total conceptului profesorului sus-menționat invocând progresele actuale ale criticii biblice dar și alte cercetări arheologice ale unor tineri arheologi, israelieni ori americani². Această a doua categorie de savanți a contestat și metodele arheologiei biblice ale lui Albright. Într-un articol scris în 1993 pentru *The Biblical Archaeologist*, William G. Dever, unul dintre opozanți, afirma că: "Insistența lui Albright asupra reconstrucției arheologice a contextului literaturii biblice poate fi cea mai durabilă și vitală contribuție a lui".

Și savantul biblic Thomas L. Thompson a denunțat în 2002 metodele lui Albright ca fiind depășite deoarece ignoră enorma lipsă de date pentru istoria începutului de mileniu al II-lea și stabilește intenționat ipoteze pe baza unor texte biblice³.

Părerea aceasta este preluată și de jurnalistul și scriitorul francez Jean-Pierre Thiollet, în cartea sa apărută în 2005⁴. Fără a încerca totuși să ne poziționăm între cele tabere care își dispută întâietatea, cel mai probabil, invocând argumente credibile, apreciem că, în ciuda unor posibile eufemisme necesare pentru scrierea istoriei sau relatării unor mituri fondatoare obligatorii explicării formării unui popor, există un "sâmbure de adevăr" pe care nu avem voie să-l neglijăm și care trebuie recuperat. Și aceasta cu atât mai mult cu cât istoriografia mondială constată o lipsă a izvoarelor istorice pentru perioada de timp avută în vedere, epoca mijlocie a fierului.

2 William G. Dever, „What Remains of the House That Albright Built?”, *The Biblical Archaeologist*, Vol. 56, nr. 1, 1993, pp. 25–35.

3 Thomas L. Thompson, *The Historicity of the Patriarchal Narratives: The Quest for the Historical Abraham, Valley Forge, Pennsylvania*, Trinity Press International, 2002, p. 7.

4 Jean-Pierre Thiollet, „William Foxwell Albright”. *Je m'appelle Byblos* (in French), Paris, Éditions H & D, 2005, p. 249.

Apreciem că sunt în Biblie relatări ce nu pot fi ignorate cât timp sunt singurele informații care ne survin dintr-o epoca silențioasă istoric cum este și epoca intermediară a fierului.

Deși apreciem că Biblia reprezintă un izvor istoric probabil verosimile informațiile sale nu pot fi ignorate doar expediind-o neglijent în colțul cărților ecleziastice. Chiar în condițiile în care descoperiri arheologice care să confirme afirmațiile acestei cărți nu pot fi invocate, considerăm că o asemenea sursă informațională nu poate fi ignorată invocând motive religioase, indiferent de cât de secularizată este societatea. Apreciem că și selecția ideologică poate opera urmărind obținerea unui adevăr cât mai riguros care să aibă o limită. Totuși pana la proba contrarie care să invalideze raportul biblic, datele pe care aceasta carte le prezintă trebuie ce puțin analizate.

De ce descoperirea cetății Troia de către poliglotul arheolog german Schliemann pornind de la Iliada lui Homer poate fi acceptată iar niște informațiile acumulate între paginile Sfintei Scripturi trebuie ignorate doar pentru ca ele aparținând unei cărți utilizat de regulă în biserică? Cumva pentru că descoperirea lui Schliemann s-a soldat cu ceva concret, o cetate? Și totuși nu ar trebui oare păstrată cel puțin aceeași atitudine și față de un alt text vechi? Dar când textul biblic respectiv care confirma fără intenția de a face istorie existența imperiului hitit, nu se impune practic o altă atitudine căci există argumente în plus? Găsim în acest sens o suprapunere cu poziția scriitorului german W. Keller care prezenta în cartea sa alte argumente, asemănătoare ca poziție, însă mult mai ramificate și mai persuasive⁵.

În context considerăm că este edificatoare poziția muzeului american Smithsonian care sublinia:

„... o mare parte din Biblie, în special cărțile istorice ale Vechiului Testament, sunt documente istorice la fel de precise ca orice document istoric pe care îl avem din antichitate și sunt de fapt mai precise decât multe dintre istoriile egiptene, mesopotamiene sau grecești. Aceste înregistrări biblice pot fi și sunt folosite ca și alte documente antice în lucrările arheologice”⁶.

Oricât i-am aroga gradul de carte de povești Bibliei, nu trebuie totuși să uităm că această carte, considerată sfântă de către creștini, nu a fost scrisă

5 Keller Werner, *Și totuși Biblia are dreptate*, București, Editura Litera, 2009.

6 <https://2think.org/ssotb.shtml> consultat în 30.09.2023.

pentru a fi o colecție de mituri ale perioadei de început a omenirii ci cu intenția de a dezvălui istoria începătoare a unui popor. De aceea și merită să fie luat în discuție, pentru descifrarea perioadelor de început ale omenirii.

Libertatea de exprimare în epoca mijlocie a fierului

În paginile de început Biblia relatează un episod interesant privind particularitățile raporturilor care erau stabilite între membrii unui trib, așa cum era în fapt familia extinsă a lui Iacob. Unul dintre copii are mai multe vise și acest aspect nu trebuie să ridice semne de întrebare atâta vreme cât, în perioada respectivă, comunicarea acestui aspect era considerat ca fiind o dovadă a unei relații speciale cu zeii (Geneza 40:8)⁷, o formă în sine de legitimare (Geneza 41:13). În fapt, era o cale de comunicare cu ființele supranaturale, cât se poate de normală în orice altă cultură a timpului acela. Iosif visează așadar de două ori că poziția lui viitoare va fi mult mai înaltă decât a fraților, respectiv a tatălui său. După ce relatează aceste vise premonitorii, reacția celorlalți este în principal negativă

Văzută prin prisma analizelor sociale de astăzi, episoadele de mai sus capătă o altă dimensiune. Este interesant că relatarea viselor este permisă în cadrul grupului, ceea ce indică, pe de o parte, încurajarea subiecților de a avea asemenea experiențe iar pe de alta, existența unei libertăți de exprimare. Expunerea în sine în public a experienței nocturne indică nu numai o asumare ci și existente unor a numeroase discuții privind interpretarea viselor, lucru care în mod evident se practica în familia respectivă, începând de la bunicul Avraam (Geneza 12:1).

Aspectelor onirice vizualizate în timpul nopții, procesele psihice ce se desfășurau în aceasta perioadă exprimau în esență, printre altele și o dez-inhibare emoțională a persoanei în cauză⁸ care îi developa gândurile. Ca simboluri vizuale ale momentului, visele exprimă gândurile dominante ale personajului a cărui creier desfășoară o activitate extrem de intensă, similară stării de veghe⁹.

7 *Biblia*, traducerea Dumitru Cornilescu.

8 Lovin Sînziana, *Dialoguri despre somn si apneea in somn pentru amatori informati*, Iași, Editura Tehnopress, 2012, p. 137.

9 Jouvett Michel, *The Paradox of Sleep: The Story of Dreaming*, Cambridge, Massachusetts, MIT Press, 1999.

Iacov și fiii săi

Interesant este că interpretarea dată viselor, de două entități oarecum separate (tatăl și frații), nu este principial diferită, ceea ce impune ca veridică presupunerea ca exista o „știință”, chiar dacă empirica, a descifrării acestor gânduri cu expresie vizuală nocturnă.

Reacțiile sunt însă fundamental diferite, pe de o parte frații „l-au urât și mai mult” în timp ce bătrânul Iacov „a ținut minte lucrurile acestea” (Geneza 37:8 u.p.; 11 u.p). Deosebirea este dată de condițiile diferite ale receptorilor umani. Deși aspecte de exhibare a vieții personale sunt permise în familia patriarhului Iacov, acestea pot fi analizate serios doar dacă nu aduc atingere solidității a grupului din care membrul respectiv făcea parte. Libertatea de exprimare trebuia inhibată dacă aducea atingere echilibrului grupului așa cum era el acceptat și recunoscut de membrii componenți ai acestuia. Dorința de depășire a situației, de accedere la o viață terestră de calitate superioară este de neacceptat dacă aceasta se face pe cont propriu și ignorând gradul de atingere a intereselor economice ale tribului.

Cert este că toți înțeleg despre ce este vorba că se dorește de fapt o evoluție mult mai înaltă, în opinia lor nemeritată, către sfere sociale greu accesibile. Libertatea de exprimare a gândurilor sale este acum combătută și ocultată de cutumele familiei căci, deși regulile de prezentare în grup a viselor rămân, lui Iosif i se atrage atenția că depășește cel puțin sfera politicoasă iar prin afirmațiile sale poate aduce atingere onoarei fraților și genitorului.

Împreună, frații și tatăl său, apreciază că visul lui Iosif este o atingere a situației de fapt, un atac ce urmărește răsturnarea statusului social existent în interiorul familiei, a status quo-ului acceptat. Stare de alertă intrafamilială este activată deoarece o mini revoluție se afla în pregătire iar reacțiile trebuie să fie adecvate noii situații.

Libertatea de exprimare a lui Iosif nu poate atenta la onoarea de mai înainte născuți decât Iosif iar încălcarea codului acceptat de toți frații poate justifica o atitudine penalizatoare a acestora. Iosif a devenit inconștient indezirabil iar apărarea regulilor sociale rămâne o motivație în plus, de data aceasta suficient de puternică, care să îi indemne pe frații săi la infracționalitate. Preocupați de interesul comun și conservarea țesăturii familiale, considerată esențială pentru supraviețuirea grupului, atitudinea fraților pare întrucâtva justificată. Încălcarea drepturilor individului, ale lui Iosif, pe care

ei le subordonează unui interes comun considerat superior, pare soluția optimă de ieșire din criză.

Ideea de a părăsi poziția convenită impunea de principiu o sancțiune iar dacă saltul dorit este prea mare și mai este și afirmat, penalitatea nu trebuia să sufere vreo amânare. Există aici o diferență de abordare între frații lui Iosif și tatăl lor. Primii sunt gata să folosească forța pentru a menține echilibrul momentului în timp ce tatăl, deși nemulțumit de această dorință transparentă a fiului de autodepășire, tratează totul cu toleranță.

„Făuritorul de vise” (Geneza 37:19) primește totuși o lecție logică și care putea să îl coste viața. S-a trecut de la faza admonestărilor, nemulțumirilor, ironiilor, delimitărilor la cea faptică. Este limpede că ceea ce se consideră astăzi un drept inalienabil al individului, dreptul la exprimare, pentru perioada istorică studiată și în contextul de atunci, este considerat și mai ales tratat, ca un lux pe care nu îl poate avea un om de pe scară socială inferioară. Ca atare, frații mai mari se poziționează în totalitate împotriva lui Iosif care își permitea să introducă turbulente familiale prin cuvintele lui. Cu toții sunt gata să încalce alte drepturi fundamentale ale lui Iosif (dreptul la viața și integritate fizică) convinși fiind că atitudinea lor este pe deplin justificată. În acest context diferențele privind dintre tipul de sancționare a rebelului cuvântător (vânzare, ucidere - Geneza 37:21,28) devin oarecum ne semnificative în condițiile în care robia te anula practic social devenind un fel de mort în viață.

Iosif

Nu știm în ce condiții tânărul Iosif aflase că există în lume lumi în care numeroși slujitori se supuneau voinței unui monarh. Este de presupus că vecinătatea cu marele imperiu egiptean îl făcuse să primească informații privind organizarea politică a statului limitrof ce avea un autoritar conducător, faraonul. Pe fundalul acestor știri acumulate este posibil ca Iosif să viseze o situație care îi confirmă oarecum posibilitatea evoluției în afara grupului.

Numai că informațiile la care Iosif plecase urechea se pare că îl făcuseră să se gândească că există și un alt nivel de dezvoltare personală decât acela repetitiv de a crește vitele familiei. Cu siguranța visele nu au apărut pe un teren nepregătit! În mare parte conținutul lor este influențat de trăirile individuale recente. De asemenea, este posibil, așa cum se apre-

ciază astăzi, că memoria genetică a individului pare să se exprime în cursul viselor¹⁰.

În încercarea de descifrare a viselor, C.G. Jung apreciază visul "ca pe un mesager al inconștientului care are rolul de a dezvălui secretele care scapă părții conștiente a ființei noastre"^{11,12}. Deși inițial libertatea de informare a lui Iosif este respectată devine evident pentru întregul auditoriu că ea se „adapă” din surse informative necunoscute familiei patriarhului și se exprimă verbal prin relatare producțiilor mentale nocturne. Ca și Sigmund Freud mii de ani mai târziu, Iacov apreciază și el la momentul acela, făcând o analiză a viselor lui Iosif, că visele deschid drumul spre inconștient, visul fiind „den königlichen Weg (calea regală) spre inconștient"¹³. Dojenirea lui Iosif are în vedere aceasta atitudine de sabotare inconștientă a solidității familiale iar atitudinea sa de condescendență, deși interpretarea visului fusese riguroasă, exprima speranța sa că disputele lesne de anticipat se vor aplatiza. De fapt și intervenția lui în dialog la repetarea ideii visului, în timpul celui de-al doilea (Geneza 37:10,11) trădează această gândire defensivă.

Deși interpretase visul lui Iosif în același sens ca și fii săi, atitudinea comprehensivă a patriarhului în opoziție cu ceilalți moștenitori ai săi, mai limitați poate de propriile granițe intelectuale și probabil mult mai înverșunați, este dată tocmai de înțelegerea superioară pe care Iacov o are precum și de capacitatea analitică matură pe care o deținea.

Deși informația visului și reacția de nemulțumire a patriarhului transpar din relatarea biblică este clar că regulile încălcate nu generează o cenzură care să consfințească eliminarea lui Iosif din grupul familial. Iacov nu ia măsuri de interzicere a libertății de exprimare ci doar de limitare a ei invocând demnitatea și onoarea sa (Geneza 37:10). Totul este subordonat ideii de menținere a autorității fără însă a putea identifica elementul care să ridice suspiciunea unor repercusiuni chiar limitate. Impunerea unei sancțiuni pentru exprimarea unei asemenea idei nu există în gândirea lui Iacov

10 Sînziana Lovin, *Dialoguri despre somn și apneea în somn pentru amatori informați*, Iași, Editura Tehnopress, 2012, pp. 202, 234.

11 <https://www.la-psiholog.ro/cabinet-psihologie-ioanes-diana/interpretarea-stiintifica-a-viselor-din-perspectiva-psihanalitica> accesat în 1.10.2023

12 Carl Gustav Jung, *Analiza viselor. Note ale seminarului susținut între 1928 și 1930*, Brașov, Editura Libris, 2018.

13 Sigmund Freud, *Despre vis*, București, Editura Cartex, 2020, p. 72.

care o limitează autoimpusă de reacție. Informația care avea în sine elemente ce pot să destrame unitatea familială este stopată verbal și acest aspect aduce un instabil echilibru familial care explică într-o anumită măsură acțiunea primitivă a fraților lui Iosif. Iacov apare slab, indecis, dependent emoțional impune odată în plus o atitudine mai fermă. Oarecum, în minte necoaptă încă a fraților săi totul capătă forma unei indemn la acțiune, a unei încurajare nepronunțată.

Pe de altă parte pentru Iosif exprimarea mesajului este însăși expresia propriei individualități, a propriei sale personalități, a propriei sale rațiuni. Și totuși, Iosif învață cu aceasta ocazie că libertatea sa de exprimare trebuie să aibă și o anumită formă de exprimare, astfel încât reacțiile negative să fie îndepărtate. Soluția sa nu e de retractare a celor spuse afirmate ci de anihila informațiile, ce au provocat nemulțumirea apropriaților, printr-un comportament exemplar (Geneza 37:13). Subiectul în sine nu mai revine iar atitudinea față de frați este practic neschimbată (Geneza 37:16) ca și când nimic nu s-ar fi întâmplat. Incidentul este asimilat de Iosif ca și în cazul altor conflicte contondente avute cu frații săi (Geneza 37:4) și de aceea încearcă să transmită aceeași atitudine pacifista afișată și anterior.

Pentru Iosif, care pusese în discuție autoritatea timpului, lucrurile sunt perfect înțelese. Deși auto-îngrădirea libertății de exprimare nu este practicată de Iosif, lucru care îi permite evitarea depersonalizării, Iosif oferă în compensație o atitudine prietenoasă. Deoarece înțelege că este interzis ca cineva să aibă o părere despre sine mai înaltă decât cred cei din jur, sau că aceasta nu se afirmă nici măcar prin parabole pentru a nu răni auditoriu, Iosif își asumă un comportament tolerant.

Limite

Libertatea de exprimare în cazul studiat are în mod evident limite. Nu poți spune orice invocând diverse pretexte și nici repeta aceeași idee decât în măsură în care nu aduci atingere celorlalți.¹⁴ Frații lui Iosif reacționează de la primul vis (Geneza 37:8), tatăl la cel de-al doilea deși îl cunoaște și pe primul (Geneza 37:10) ceea ce arăta că repetarea ideii supăra

Este de notat reacția familiei care nu poate totuși accepta că cineva din interiorul său, al cărui destin era oarecum prestabilit - acela de a

14 Ioan-Gheorghe Rotaru, *Om-Demnitare-Libertate*, Cluj-Napoca, Editura Risoprint, 2019, pp. 211-215.

fi următorul care va avea grijă de turmele familiei – vrea să-si depășească condiția. Aspectele acestea însă nu trebuiau discutate în familia patriarhului. Ele erau înăbușite imediat. Absența revoluțiilor intrafamiliale asigura dăinuirea în timp a tribului, performanța sa economică iar familia lui Iacov acceptase acest model prestabilit.

Pe de altă parte, libertatea de exprimare a lui Iosif este practic redusă de însuși conținutul mesajului considerat nefavorabil ceea ce îl face irepetabil în opinia bătrânului Iacov ce funcționează ca o autoritate supremă a familiei. Deși poate să ia măsuri împotriva celui care transmite idei anarhice, judecata lui Iacov este în sine binevoitoare deoarece efectul negativ nu trebuia îndreptat împotriva transmițătorului de mesaj (Geneza 37:14) pentru a nu-i crea un disconfort suplimentar ci împotriva mesajului perturbator ce trebuia destructurat.

Libertatea de conștiință

Libertatea de conștiință constituie o (altă) valoare etică, un (alt) bun spiritual, semnul superiorității omului față de celelalte făpturi, o condiție esențială pentru împlinirea menirii și manifestarea ființei umane¹⁵

Căutarea originilor cuvântului conștiință a identificat două direcții care merită a fi luate în considerare. Prima, susține ca acest termen este derivat din limba latină unde expresia „*con scientia*” înseamnă o **formă** de a reflecta psihic asupra realității înconjurătoare cu ajutorul simțurilor proprii iar cea de-a doua, conține opinia ca atunci când se vorbește despre conștiință vorbim de fapt despre capacitate de a judeca asupra propriei existențe. În ultima instanță, conștiința poate fi definită ca o dimensiune ontologică a ființei umane ce îi permite definirea ei holistică.

Treptat, în decursul curgerii timpului, interpretarea expresiei „libertatea de conștiință” s-a focalizat și a fost identificată cu libertatea de idei, de opinii sau de gândire adică *independența unei persoane de a aprecia sau de a considera un lucru sau de a avea o opinie diferită de punctele de vedere ale celorlalți*¹⁶.

15 https://infolex.snsh.ro/wp-content/uploads/2020/07/Necsulescu_Ion_iulie2020.pdf, p. 9, accesat în 1.10.2023

16 Protoiereul Sergheie Ovseannikov, *Carte despre libertate. Renunțând la legalism, să ajungem la iubire*, Galați, Editura Egumenița, 2019, p. 206.

Libertatea de conștiință asediată

După evenimentele din Dotan viața lui Iosif capătă o altă traiectorie. De la junele liber, până la tânărul care controlează întreaga casa a stăpânului său este o modificare de neintuit decât dacă privești în urma derularea evenimentelor și adaugi intuitiv momente nespecificate legate de pregătirea suplimentară în cadrul familiei. Individualitatea lui Iosif se exprimă cu fiecare ocazie iar capacitățile sale exersate. În familia de proveniența îl aduc în față. Este odată în plus confirmat faptul că Iosif a avut dreptul de a căuta și primi în copilărie informații asupra unor domenii conexe, lucruri care l-au ajutat ulterior să poată controla eficient gospodăria stăpânului său. Se demonstrează astfel că alte fațete ale libertății de exprimare (libertatea de a căuta, primi și transmite idei) au fost exersate în familia bătrânului său tată.

Însă ajuns în Egipt situațiile par să se complice. Verticalitatea sa în fața atacului imoral al soției lui Potifar creionează profilul unui adolescent care, în prezența crizelor, are autocontrol. Onestitatea pare a fi cuvântul ce îi poate defini atitudinea, însă, trebuie observat că în ciuda acestui comportament, măsurile de retorsiune vin asupra sa din cu totul alt plan decât cel așteptat și sunt inclusiv pe linie ideologică. Se delimitează aici o situație de relativă intoleranță etnică și religioasă care îi este reproșata lui Iosif. Reducționist vorbind rezultatul oficial afișat, ulterior atitudinii lui Iosif, este unul de rigiditate izvorâtă din situația sa economică și, în egală măsură, din cea religioasă/etică, confuzia fiind oarecum voită în cadrul narațiunii. Este o formă de agresiune asupra unui drept inalienabil al lui Iosif, libertatea de conștiință. Deși societatea egipteană creionată de hicsosi era tolerantă față de religia altor persoane, reproșul principal din partea soției lui Potifar vine pe linie de conștiință. „Robul acela evreu” (Geneza 39:17) De două neajunsuri cumulate este acuzat Iosif iar alăturarea lor intenționată și repetitivă are scopul de a-l exclude societal definitiv. Starea socială și apartenența religioasă (Geneza 39:14,17) par a fi reproșurile principale, suficiente, pentru a fi eliminată orice ancheta.

Deși nu se relatează în Regatul Nou o atitudine împotriva religiilor diferite de cea oficială (și ea ca și inexistentă), nu putem să nu observăm ca acuzația soției lui Potifar este dublu configurată. Reproșul este făcut iar reacția față de el indică existența unor mecanisme psihologice sensibile la ele la care se face apel dar care din fericire rămân inoperante. Atacul nedemn nu este refuzat totuși din start. „Agresiunea” soției demnitarului egiptean

beneficiind, e drept, și de un fond psihologic favorabil, este acceptata iar Iosif ajunge în temniță cu o perspectivă și mai puțin îmbucurătoare.

Am putea integra situația din casa lui Potifar ca pe un eveniment singular, fără semnificație dacă nu ar ieși în evidența prin chiar singularitatea lui. „Robul acela evreu” o depersonalizare etnică și religioasă căci este evident că dacă pentru ceilalți participanți la eveniment semnificația principală era cea legată de condiția de subordonat. pentru soția lui Potifar, în contextul statorniciei lui Iosif fata de credința practică (Geneza 39:9), înțelesul se referea în primul rând la religia lui Iosif - principalul impediment în nederularea aventurii așa cum fusese ea proiectată.

Într-o religie polimorfă, cu zei care erau fiecare proslăvit ca divinitate supremă¹⁷ în funcție de interesul templului respectiv, atacul soției căpeteniilor străjerilor (Geneza 39:1) deschide o direcție nouă mai puțin cunoscută, înțeleasă și uzitată în timpul respectiv. Este prin el însuși un îndemn la aversiune pe motive combinate de clasa socială și etnie incluzând aici și aspectele de credința religioasă¹⁸.

Libertatea de conștiință în Egiptul antic

Încercarea de a direcționa conștiința cu mijloace administrative (eliminarea din grupul țintă și stigmatizare publică prin închisoare) nu pare că are prea mulți sorți de izbândă în perioada respectivă. Esența particularității lui Iosif prin care acesta se raportează la societate și în ultima instanță la propria ființă, conștiința sa, rămâne deasupra acestor mărunte jocuri de alcov. Este însă de sesizat că tânărul evreu nu încearcă să oculteze ceea ce consideră el ca fiind sursa sa primordială de putere, relația cu Puterea Supremă. Iosif amintește permanent tabăra religioasă din care face parte și nu pregetă să o nominalizeze (Geneza 40,8).

Demersul său nu rămâne fără reverberații iar în timp mai marele paharnicilor leagă instinctiv capacitatea de descifrare a viselor de etnicitatea tânărului Iosif. El rămâne cunoscut ca fiind reprezentantul aceluși zeu deosebit ce tâlmăcește visele iar această apartenență nu stârnește în nici un fel vreo reacție de respingere. Am putea aprecia astfel că societatea egipteană nu presează în nici un fel asupra libertății de conștiință (sub forma sa

17 Ovidiu Drimba, *Istoria culturii și civilizației*, Vol. I, București, Editura Științifică și Enciclopedică 1985, p. 140.

18 *Pactul Internațional cu privire la drepturile civile și politice*, 1966, art. 20 https://avp.ro/wp-content/uploads/2020/07/pact_mnp.pdf accesat în 1.10.2032

religioasă) ci mai degrabă subliniază un anumit devotament față de niște principii (Geneza 41:39). Fidelitatea devine esențială pentru momentele de trecere a imperiului printr-o secetă importantă și merită marcată. Este de notat totuși că societatea egipteană protejează libertatea de conștiință potrivit standardelor actuale^{19,20,21,22,23}.

Propulsarea ca demnitar al statului egiptean nu aduce modificări notabile cu privire la libertatea de conștiință de care Iosif beneficia. Credem că această atitudine se datorează contextului social existent, rezultat în urma conducerii marelui imperiu de către familia hicsșoșilor (perioada cea mai probabil în care a trăit Iosif) ce avea importante resurse etnice semite. Pe de altă parte, permanenta deplasare între două spații culturale cu care Iosif era oarecum familiarizat i-a permis să-și mențină libertatea de conștiință de care avea nevoie. Condițiile sociale, economice, sociale ale momentului erau suficiente de dezvoltate încât să-i asigure acest drept individual esențial. În plus diplomația nativă a lui Iosif îi dă și ea un ajutor important.

Toleranta aceasta, învățată și analizată în urma conflictelor cu frații mai mari, l-a ajutat să depășească momentele dificile și să îi permită o atitudine de "ambasador intercultural". Așa se și explică atitudinea de înțelegere față de noua sa situație familială care este acceptată fără turbulențe (Geneza 41:45).

Beneficiind de libertatea de conștiință pe care o invocă practic de fiecare dată când avea de soluționat o situație dificilă, Iosif obține și libertatea de acțiune necesară îndeplinirii atribuțiilor ce îi revin. Diferența subtilă pe care acesta o face între destăinuirea propriului crez și prozelitismul agresiv este o dovadă a capacității sale de analiză. Libertatea de conștiință, ce îngloba libertatea gândirii și a credinței este asumată, proclamată și invocată astfel încât

19 Declarația Universală a Drepturilor Omului, 1948 cap 3.1 art. 18 https://www.ohchr.org/sites/default/files/UDHR/Documents/UDHR_Translations/rum.pdf accesat în 1.10.2023

20 Pactul Internațional cu privire la drepturile civile și politice, 1966 art 18 https://avp.ro/wp-content/uploads/2020/07/pact_mnp.pdf accesat în 1.10.2023

21 Comisia pentru drepturile copilului, Comentariul general Nr. 25 (2021) privind drepturile copiilor în ceea ce privește mediul digital pct 62 <https://childhub.org/ro/stiri-protectia-copilului/comentariul-general-nr-25-2021-cu-privire-la-drepturile-copilului-raportate-la-mediul-digital> accesat în 1.10.2023

22 Convenția Europeană a Drepturilor Omului, 1950 art 9 https://www.echr.coe.int/documents/d/echr/convention_ron accesat în 1.10.2023

23 Carta drepturilor fundamentale ale Uniunii Europene, 2000, art 10 <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/RO/TXT/PDF/?uri=CELEX:12012P/TXT> accesat în 1.10.2023

să nu aducă atingere celorlalți actanți la subiectul abordat și nici societății egiptene în ansamblu. Dualitatea în care practic trăiește Iosif este posibil să îi fi înlesnit obținerea unor drepturi suplimentare deoarece este posibil ca în lumea tolerantă în care trăia complementaritatea sa îi fi fost benefică.

Îmbinarea celor doua culturi pare a-i da energie lui Iosif: este căsătorit cu fata unui preot ce slujea altor zei dar are comportamentul unui egiptean tipic (Geneza 42:8), își asumă familia (Geneza 47:1) dar își vizitează familia cu antemergători (Geneza 48,2), îi da lui Iacov spre înfiere cei „doi fii născuți în țara Egiptului înainte de venirea mea” (Geneza 48:5) însă are țara Egiptului deschisă înaintea lui (Geneza 47:6).

Atitudinea finală devine însă gestul suprem de legitimare a grupului din care face parte: solicitarea transportului post mortem cu ocazia exodului pe care îl anticipează. (Geneza 50:25). Este un ultim gest de statornicie, de libertate de conștiința asumată, o decizie post mortem cu valoare implicită privind libertatea de gândire și de exprimare a opiniilor.

Concluzie

În cadrul familiei iudaice străvechi libertatea de exprimare în cadrul suferinței anumite constrângeri explicabile prin autoritatea crescută a părintelui.²⁴ Existau și limite stabilite pentru exersarea acestui drept de liberă exprimare. În aceeași perioadă societatea egipteană a Regatului Nou este tolerantă în privința libertății de conștiința datorită multitudinii de zeități cuprinse în panteonului religios²⁵, a lipsei de centralizare a religiei oficiale, generată de interesele divergente dintre pătura clericală și cea politică, a coabitării cu triburi semite îl conduc vremelnice (hicsosii²⁶). Aceste experimente multiculturale incidentale au conturat o atitudine comprehensivă favorabilă emigranților evrei dintre care este Iosif este prim venit.

Afirmația filozofului și omului politic englez John Stuart Mill²⁷ era și în acele timpuri la fel de actuală chiar dacă nu-și găsisse forma de expri-

24 Ovidiu Drimba, *Istoria culturii și civilizației*, Vol. I, București, Editura Științifică și Enciclopedică, 1985, p. 178.

25 *Ibidem*, p. 140.

26 Marc Van De Mieroop, *A History of Ancient Egypt*, New York City, Wiley-Blackwell, 2011, p. 131.

27 John Stuart Mill, *Despre libertate* (ed. a IV-a). Londra, Longmans, Green, Reader și Dyer, [1859] 1869, pp. 21–22. „individii ar trebui să fie liberi să facă ce doresc, dacă nu au cauzat rău altora. ... Guvernul ar trebui să intervină ... pentru protecția societății”.

mare cunoscută astăzi deoarece practica socială în perioada epocii mijlocii a fierului într-o anumită parte a teritoriului a „cornului abundenței”²⁸ era similară cu cea de azi.

Bibliografie

- *Biblia*, traducerea Dumitru Cornilescu
- DEVER, William G., „What Remains of the House That Albright Built? „, *The Biblical Archaeologist*, Vol. 56, nr 1, 1993, pp. 25–35.
- DRÎMBA, Ovidiu, *Istoria culturii și civilizației*, Vol. I, București, Editura Științifică și Enciclopedică 1985.
- FREUD, Sigmund, *Despre vis*, București, Editura Cartex, 2020.
- JOUVET, Michel, *The Paradox of Sleep: The Story of Dreaming*, Cambridge, Massachusetts, MIT Press, 1999.
- JUNG, Carl Gustav, *Analiza viselor. Note ale seminarului susținut între 1928 și 1930*, Brașov, Editura Libris, 2018.
- KELLER, Werner, *Și totuși Biblia are dreptate*, București, Editura Litera, 2009.
- LOVIN Sinziana, *Dialoguri despre somn și apneea în somn pentru amatori informați*, Iași, Editura Tehnopress, 2012.
- LOVIN, Sinziana, *Dialoguri despre somn și apneea în somn pentru amatori informați*, Iași, Editura Tehnopress, 2012.
- MILL, John Stuart, *Despre libertate*, (ed. a IV-a), Londra, Longmans, Green, Reader și Dyer, 1859, 1869.
- OVSEANNIKOV, Serghie, *Carte despre libertate. Renunțând la legalism, să ajungem la iubire*, Galați, Editura Egumenița, 2019.
- ROTARU, Ioan-Gheorghe, *Om-Demnitare-Libertate*, Cluj-Napoca, Editura Risoprint, 2019.
- THIOLLET, Jean-Pierre, „William Foxwell Albright”. *Je m'appelle Byblos* (in French), Paris, Éditions H & D, 2005.
- THOMPSON, Thomas L., *The Historicity of the Patriarchal Narratives: The Quest for the Historical Abraham*, Valley Forge, Pennsylvania, Trinity Press International, 2002.

28 https://ro.wikipedia.org/wiki/Cornul_abunden%C8%9Bei Noțiune introdusă de James Henry Breasted, Arhivele antice egiptene, circa 1900.accesat în 30.09.2023

- VAN DE MIEROOP, Marc, *A History of Ancient Egypt*, New York City, Wiley-Blackwell, 2011.

e-Bibliografie:

- https://en.wikipedia.org/wiki/William_F._Albright accesat în 30.09.2023
- <https://2think.org/ssotb.shtml> accesat în 30.09.2023
- <https://www.la-psiholog.ro/cabinet-psihologie-ioanes-diana/interpreta-rea-stiintifica-a-viselor-din-perspectiva-psihanalitica> accesat în 30.09.2023
- https://infolex.snsr.ro/wp-content/uploads/2020/07/Neculescu_Ion_iulie2020.pdf , pag. 9, accesat în 1.10.2023
- Pactul Internațional cu privire la drepturile civile și politice, 1966 art. 20 https://avp.ro/wp-content/uploads/2020/07/pact_mnp.pdf accesat în 1.10.2023
- Declarația Universală a Drepturilor Omului, 1948 cap 3.1 art 18 https://www.ohchr.org/sites/default/files/UDHR/Documents/UDHR_Translations/rum.pdf accesat în 1.10.2023
- Pactul Internațional cu privire la drepturile civile și politice, 1966 art 18 https://avp.ro/wp-content/uploads/2020/07/pact_mnp.pdf accesat în 1.10.2023
- Comisia pentru drepturile copilului, Comentariul general Nr. 25 (2021) privind drepturile copiilor în ceea ce privește mediul digital pct 62 <https://childhub.org/ro/stiri-protectia-copilului/comentariul-general-nr-25-2021-cu-privire-la-drepturile-copilului-raportate-la-mediul-digital> accesat în 1.10.2023
- Convenția Europeană a Drepturilor Omului, 1950 art. 9 https://www.echr.coe.int/documents/d/echr/convention_ron accesat în 1.10.2023
- Carta drepturilor fundamentale ale Uniunii Europene, 2000, art. 10 <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/RO/TXT/PDF/?uri=CELEX:12012P/TXT> accesat în 1.10.2023
- https://ro.wikipedia.org/wiki/Cornul_abunden%C8%9Bei Noțiune introdusă de James Henry Breasted, Arhivele antice egiptene, circa 1900, accesat în 30.09.2023